

מבט פנימי לאלול

תקיעת שופר

וסדר העבודה

הרב יחזקאל אלישמע בוצ'קו
ראש ישיבת ההסדר היכל אליהו

עורך: הרב נסים פרידמן
ספריית עץ חיים

ניתן להשיג את החוברת:

ישיבת היכל אליהו

כוכב יעקב 9062200, טל' 02-6550500, פקס' 02-9972115

hesder@gmail.com • www.toraisrael.com

©

כל הזכויות שמורות למחבר - תשפ"ה - 2025

חל איסור לצלם מן החוברת למטרות מסחריות.

מותר לצלם לצורך לימוד.

עימוד ועיצוב: אדרת מורגנשטרן

תוכן עניינים

5.....	אלול: זמן לפרוץ את חומות העבר ולבחור מחדש
19.....	חודש אלול: תשובה, חיבור והתחדשות
29.....	יסודות האמונה בתפילת מוסף ראש השנה
	תרועת השופר והעקידה: מסע מדין לרחמים והמלכת ה'
32.....	בעולם
40.....	שיחת הכנה לסדר העבודה – אחריות הפרט על הכלל

אלול: זמן לפרוץ את חומות העבר

ולבחור מחדש

- א. תחנה חדשה - אלול כקריאה להתחלה
- ב. החופש לבחור: תובנותיו של הרמב"ם על גורל והשפעה
- ג. חודש אלול - עידן של בריאה מחדש
- ד. ה'מָן' - שיעור על בריאה יומית
- ה. סעודה שלישית ואלול - הכנה לימים חדשים
- ו. גדעון פרי - שיעור לחיים
- ז. אלול - הזדמנות לתקוע יתד גבוה יותר
- ח. בניית פרופיל חדש

א. תחנה חדשה - אלול כקריאה להתחלה

איזו התרגשות, חודש אלול פותח שנה חדשה של נוכחות בבית השם, ימים שטרם נגע בהם איש, והלב מתמלא ציפייה. בואו נתחיל ברמז קטן, אבל עמוק מאוד. השפת אמת (אלול תרמ"ב) מגלה לנו סוד: המילה אלול - השם של החודש הזה - מסתירה בתוכה מסר מיוחד. אם נלך מהסוף להתחלה, נקבל שתי מילים: "לו לא". רמז מסתורי, לא? מה פירושו? מה השפת אמת רוצה ללמד אותנו בזה?

ננסה לגלות, בעזרת השם, מה פשר הרמז הזה - ואיך הוא יכול לשנות לנו את כל המבט על חודש אלול.

לפני שנסביר זאת, עלינו ללמוד קטע נוסף של השפת אמת, בו

הוא מגלה לנו סוד עמוק על חודש אלול, הוא כותב כך (אלול תרל"ד):

מנחה בשבת - עת רצון. וכן בחודש אלול - ימי רצון. והלא
השי"ת אין בו שינוי, והוא למעלה מן הזמן. רק הפירוש - השינוי
הוא בזמן. שיש עת רצון, שהזמן יכול לקבל הרצון והשפע
מהנקודה שלמעלה מהזמן...

איזה מילים! הקב"ה - למעלה מן הזמן, לא משתנה. אבל הזמן
עצמו משתנה. יש רגעים שהעולם נפתח, שהזמן הופך להיות שער
- שער שמחבר אותנו למקום אינסופי, למה שלמעלה מהטבע.
אחד הרגעים האלו הוא הפרק האחרון של השבת, מנחה
וסעודה שלישית. זה לא סתם עוד זמן. זה רגע נדיר בו הלב מתרכך.
הנשמה שומעת קול עדין מבפנים, שרים ניגונים או שירים מעוררים,
האוויר מתמלא תחושת ערגה וכיסופין, והרצון, או יותר נכון רצון
הרצונות, מתעורר ופועל.

כך מגדירים חכמינו ז"ל את הזמן הזה (זוהר הקדוש פרשת יתרו, דף
פח ע"ב):

בְּיוֹמָא דְּשַׁבְּתָא, בְּדַ מְטָא עֲדָן דְּצִלוֹתָא דְּמִנְחָה, רַעְנָא דְּרַעְוִין
אֲשֶׁתִּכַּח, וְעֵתִיקָא קַדִּישָׁא גְּלִיָּא רַצוֹן דִּילֵיהּ, וְכָל דִּינִין מִתְּפַפְּיִין,
וּמִשְׁתַּכַּח רַעוּתָא וְיַחַדוּ בְּכֹלָא [תרגום: ביום השבת, פְּשִׁמְגִיעַ זְמַן
תְּפִלַּת הַמִּנְחָה, נִמְצָא רַצוֹן הַרְצוֹנֹת, וְהַעֲתִיק הַקָּדוֹשׁ מְגַלֵּה רַצוֹנוֹ, וְכָל
הַדִּינִים נִכְפָּים, וְנִמְצָא רַצוֹן וְשִׂמְחָה בְּכֹל].

זמן זה נקרא "רַעְנָא דְּרַעְוִין" - רצון הרצונות. כי ברגע הזה
מתעורר הרצון הפנימי, האמיתי. לא רצון של תאוות חולפות, אלא
רצון לחיים אמיתיים, לקדושה, לקרבה רוחנית. לכן הנשמה
מתרוממת וכוספת. כי לפני שמתחיל שבוע חדש - צריך לזכור מי
אנחנו. לכן מתעורר הרצון הפנימי, כי כל השבוע יונק מהרגעים

האחרונים של שבת.

אומר השפת אמת: כך בדיוק חודש אלול. אלול דומה לסעודה שלישית ארוכה. ארבעים יום שבהם הלב יכול להיפתח. ארבעים יום של ערגה, של כיסופים. לא בכפייה, לא מתוך פחד - אלא מתוך משיכה פנימית, מתוך געגוע. לפני שהשנה החדשה נכנסת, הקב"ה נותן לנו מתנה: זמן לעצור, לנשום, להיזכר מי אנחנו באמת, לבנות את הרצון שממנו תצמח כל השנה.

השאלה הגדולה: מה העבודה שלנו בחודש אלול?

הרב איתמר שוורץ מציע לנו מבט מרתק על חודש אלול - ואפילו על כל תקופה חדשה בחיים:

יש מי שרואה בכל תקופה חדשה - קו המשכי מהתקופה הקודמת. הכל נראה כמין מסלול מוכר, כמו מסלול של רכבת שממשיכה על הפסים בהם נסעה בשנה שעברה.

אם הוא מתחיל עכשיו שיעור א', הוא ממשיך את השמינית - כאילו אין הפתעה, כאילו אין תחנה חדשה בדרך. אם זה שיעור ב', הוא המשך של שיעור א'. כל צעד מחובר לקודם. גם אצל האברכים היקרים זה כך: למדתם "עירובין" ועכשיו אתם נכנסים ל"נידה"? זו לא התחלה חדשה - אלא לכאורה המשך טבעי, המשך הקו, המשך הסיפור שלכם בשנה הקודמת.

יש לגישה זו השלכה רחבה מאד. בעולם הפסיכולוגיה יש נטייה לומר: שבחירות מסוימות שהאדם בוחר - דווקא אותן ולא אחרות - נעשות בגלל העבר שלו. כל מה שקורה עכשיו, כל הרגל או נטייה, נתפס כתוצאה של אירועי עבר.

דמינו תלמיד יושב לסדר גמרא. הוא מנסה להתרכז, אך אחרי חצי שעה כבר מתייאש. הפסיכולוגיה מסבירה: הדבר תלוי מן הסתם בעובדה שבשנה החולפת, הר"מ דיבר איתו בצורה קפדנית, אולי בילדותו הוא חווה חוסר עידוד. לכן עכשיו הוא לומד חצי

שעה במקום שעה: יש בפיו תירוץ: "זה לא אני, זה ההוא מהדור הקודם!"

אחר מתרץ מדוע הוא נמנע מלימוד גמרא? כי מישהו פעם סיפר לו בבית כנסת: "בגמרא יש דברים קשים!" לכן קשה לו ללמוד.

לפי גישה פסיכולוגית זו, פעולות רבות, החלטות שונות, הן תוצאה של העבר, של חוויות שכבר התרחשו. ולכן, כדי להגיע לשורש הבעיה, מובילה גישה טיפולית זו לעיתים למסע אחורה בזמן, בחפירה עמוקה, לפתיחת פצעים ישנים שכבר נראים רחוקים - כאילו אנו צוללים לתוך ספר שכבר נכתב, מנסים לתקן חוויות שהשפיעו על ההווה שלנו. כל הקשיים, כל המאבקים וההרגלים, שזורים בזיכרונות שכבר התרחשו, ושעדיין נושאים איתם את חותמם. וכיוון שהעבר קובע את ההווה, אם נמצא את הסיבה - ניתן לשנות את התוצאה.

ב. החופש לבחור: תובנותיו של הרמב"ם על גורל והשפעה

הרעיון שהאדם אינו באמת בוחר, ושרבים מהחלטותיו או מעשיו נובעים אך ורק מהעבר שלו, אינו המצאה מודרנית. הרמב"ם כבר עסק בכך באופן מפורש, ואף שלל אותו נחרצות. בהלכות תשובה (פרק ה, הלכה ב) הוא כותב:

אֶל יַעֲבֹד בְּמַחְשַׁבְתּוֹ דְּבַר זֶה שְׂאוּמְרִים טְפָשִׁי אֲמוֹת הָעוֹלָם וְרַב גּוֹלְמֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא גּוֹזֵר עַל הָאָדָם מִתְחַלֵּת בְּדִיתוֹ לְהִיּוֹת צְדִיק אוֹ רָשָׁע.

במילים פשוטות: לכל אדם יש חופש בחירה אמיתי ומוחלט - בין טוב לרע, בין מעשה טוב למעשה רע - ואין לכך קשר לאירועי עבר, לחוויות ילדות או ל"גורל" שנקבע מראש. הגישה הפסיכולוגית הנזכרת אינה נכונה. היא מבטאת חוסר חכמה, ומי

שמחזיק בה מכונה על ידו "טיפשים". רבים מעם ישראל, מוסיף הוא, נופלים לטעות זו, ולכן כינה אותם "גולמי בני ישראל" - אנשים שעדיין לא עיצבו את תבונתם במלואה.

כדי להמחיש זאת, נדמיין אדם המבקש להצדיק את מעשיו: הוא מבצע טעות כלשהי ואומר לעצמו: "זה לא אשמתי, הכל משמיים". לפי הרמב"ם, זהו תירוץ שמערער את העיקרון הבסיסי: האדם הוא היחיד שאחראי על הבחירות שלו. אין כוח עליון שמכריח אותו לבחור להיות רשע או צדיק, ואין אירוע מהעבר שמכתיב את הדרך - כל החלטה נולדת מתוך רצונו ומדעתו. על כן ראה הרמב"ם צורך להבהיר חד משמעית:

אִין הַדְּבָר בֵּן, אֶלֶּא כֹּל אָדָם רָאוי לוֹ לְהִיטֵב צְדִיק כְּמִשְׁהָ רַבִּינוּ,
אוֹ רָשָׁע כְּיַרְבֵּעַם, אוֹ חָכָם אוֹ סָכָל, אוֹ רַחֲמָן אוֹ אַכְזָרִי, אוֹ כִּילִי אוֹ
שׁוֹעַ, וְכֵן שְׂאֵר כָּל הַדְּעוֹת. וְאִין לוֹ מִי שְׂיַכְפֶּהוּ, וְלֹא גֹזֵר עָלָיו,
וְלֹא מִי שְׂמוֹשְׁכוֹ לְאַחַד מִשְׁנֵי הַדְּרָכִים...

הוא קובע כי אין אדם שגורלו נגזר עליו מראש. כל אחד מאיתנו יכול לבחור את דרכו - להיות צדיק כמו משה רבנו, או רשע כמו ירבעם; חכם או כסיל; רחמן או אכזרי; קמצן או נדיב. אין כוח חיצוני שמכריח אותנו לבחור בדרך מסוימת, ואין אירוע מהעבר שמכתיב את מעשינו.

לפי הרמב"ם, גם חוויות העבר - כולל חוויות טראומטיות - אינן קובעות את מעשינו בהווה. נכון, כולנו נתקלים בקשיים, עוברים חוויות מאתגרות, אך אלו אינם גורמים שהכריעו את הבחירה שלנו. ההחלטה הסופית היא תמיד שלנו - נולדת מתוך חופש הבחירה שניתן לנו.

התלמיד שמתקשה בלימוד גמרא, אולי מצדיק את עצמו: "למה אני לא מצליח? כי בשנה שעברה הר"מ דרש ממני יתר על המידה,

או כי בילדותי לא קיבלתי עידוד מספיק". אבל הרמב"ם היה אומר: כל זה אולי משפיע, אך אינו מחייב אותך. הבחירה ללמוד, להתמיד, לשפר - היא שלך בלבד.

הוא מבהיר זאת במילים חיות:

אֵלֶּא הוּא מַעְצָמוּ וּמַדְעֵתוּ נוֹטָה לְאִי זֶה דְּרֶךְ שְׂיִרְצָה. הוּא שְׂיִרְמִיָּהוּ אָמַר: 'מִפִּי עֲלִיּוֹן לֹא תֵצֵא הַדְּעוֹת וְהַטּוֹב', כְּלוּמַר: אֵינן הַבּוֹרָא גּוֹזֵר עַל הָאָדָם לְהִיטֵב טוֹב וְלֹא לְהִיטֵב רָע... וְדָבָר זֶה עֶקֶר גְּדוֹל הוּא, וְהוּא עֲמוּד הַתּוֹרָה וְהַמְצָוָה.

כלומר, אין כוח עליון שמכריח אדם להיות טוב או רע; כל אדם אחראי למעשיו. הרמב"ם רואה בכך עמוד יסודי של התורה ומצווותיה: האחריות היא שלנו, לא של מה שהיה ולא של מי שנכח בעברנו.

לפעמים ניתן לשמוע אדם שאומר, בקול מלא תחושה של חוסר אונים: "תקשיבו, כל מה שעברתי - כל הטרואמות, כל החוויות הכואבות - מנהל אותי עכשיו. אתם לא יכולים לדרוש ממני דבר. מה אתם רוצים ממני? אני פשוט צריך לתקן את העבר, ואז אולי העתיד שלי יהיה שונה..."

מילים אלו משדרות מסר ברור: העבר הוא שליט מוחלט בחייו, וכל בחירה או פעולה בהווה תלויה בו.

אך כפי שמלמד הרמב"ם, הביטוי "הכל משמיים" בו אנשים משתמשים לעיתים קרובות כתירוץ להתנהגות לקויה, כאילו כוח עליון מחייב אותם לפעול כך או אחרת, והם עצמם אינם אחראיים כלל, אינו נכון כלל וכלל. ייחוס המעשים השליליים לרצון הא-ל או לגורל הוא שגוי ממש. לכל אדם ניתן כוח בחירה מלא. אין כוח חיצוני שמכריח אותו לעשות טוב או רע - הבחירות שהוא מקבל הן שלו בלבד. לכן, כשאדם אומר "הכל מן השמים" כדי להצדיק

מעשה לא טוב, הוא למעשה מתנער מאחריותו האישית, ומתעלם מהעיקרון היסודי של התורה: כל אחד אחראי למעשיו, כאן ועכשיו, ללא תלות בגורמים חיצוניים.

נחוץ להבהיר: הפסיכולוגים יכולים להציע עזרה רבה ומשמעותית, ואין כל רצון להכחיש את הערך או את היכולת של התמיכה שלהם. אין ספק שלחוויות העבר יש השפעה על האדם - הן מעצבות אותו ומספקות הקשר להבנה עצמית. עם זאת, השפעה זו אינה מכריעה את החלטותיו. הבחירה הסופית נשארת תמיד בידי האדם עצמו.

אין ספק, כי אדם החווה קשיים מסוימים עקב עברו נדרש להשקיע מאמץ רב יותר כדי לבחור בדרך הטובה, לעומת מי שלא חווה אירועים דומים. אך גם במצב כזה - אין שום כפייה, ואין הכרח; האפשרות לבחור נותרת תמיד בידי. לכן סיים הרמב"ם את דבריו בקביעה נוקבת:

וְדַבֵּר זֶה עֶקֶר גְּדוֹל הוּא, וְהוּא עֲמוּד הַתּוֹרָה וְהַמְצִיחָה.

הוא מדגיש זאת כדי להצביע על טעותה של הדעה ההפוכה, המיוחסת ל"טיפשי אומות העולם" - הדוגל בדעה זו טועה מאד, כי היא שוללת את עיקרון הבחירה החופשית, שהוא יסוד מרכזי בתורה ובמצוותיה. אין תירוצים, אין גורל שמכריח אותנו - האחריות היא שלנו בלבד. הדעה ההפוכה, שאנו כבולים לעברנו, היא שגיאה טוטאלית, המתכחשת ליסוד הרצון החופשי.

ג. חודש אלול - עידן של בריאה מחדש

למה כל זה חשוב? כי זו המשמעות הגדולה של חודש אלול. כוח הבחירה נתון בידינו, כמו מפתח אל עולם חדש שלא היה קיים קודם. כל יום הוא דף לבן, כל נשימה היא הזדמנות לברוא

מציאות משלנו. אלול מזכיר לנו: מה שהיה - כבר עבר; אין לו שליטה על העתיד. כל רגע מחדש, כל מעשה קטן או גדול - הוא התחלה חדשה.

בחודש הזה יכול האדם לפרוץ מתוך העבר, לבחור מחדש, לפרוח ולצמוח. כמו הבריאה שהתחילה מחדש, כמו זרעים שנובטים באדמה אחרי סערה, וכמו עץ שמוציא עלים חדשים אחרי החורף, כך גם באלול, הלב והנפש מתעוררים להתחיל שוב מחדש. אין תירוצים, העבר אינו קובע את מעשינו - האחריות היא שלנו. והאור שמאיר בחודש אלול הוא כאור ראשון בעולם חדש, שמזמין אותנו לגלות אפשרויות חדשות, לבחור דרכים אחרות, ולהכניס אור למהלך החיים שלנו.

כך מסביר הרב איתמר שוורץ: כל תקופה בחיים היא תקופה חדשה לגמרי, לא משנה מה היה. וזהו מה שאנו אומרים כל יום בברכת "יוצר אור", שהקב"ה "מחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית". לא רק כשבח על הבריאה המחודשת, אלא גם כקריאת השכמה. בכל יום אנחנו מוזמנים להרגיש את העולם כאילו הוא נברא זה עתה, ולהיות שותפים פעילים בבריאתו מחדש. לכן חודש אלול, שהוא תקופה חדשה, הוא הזמן המתאים לשנות כיוון, לצמוח ולהאיר, כאילו כל מה שהיה - מעולם לא התרחש - ועכשיו הכל מתחיל מחדש.

ד. ה'מָן' - שיעור על בריאה יומית

דמיינו את בני ישראל במדבר: בכל יום ירד מן מהשמיים, תזונה לכל העם. אבל למה כל יום? למה לא להוריד שבוע שלם בבת אחת, לארוז בארגזי אחסון, ולחסוך את המאמץ של הליקוט?
הרב איתמר שוורץ מסביר לנו: המן לא נועד רק להאכיל את הגוף - הוא נועד ללמד גם את הנפש. כל יום, כשהם צריכים ללכת

לאסוף את המן, הם מקבלים מסר ברור: כל יום הוא בריאה חדשה. כל יום מביא אתגר חדש, אפשרות חדשה, התחלה חדשה. לא מדובר רק על ארוחה - מדובר על הזדמנות להתחיל כל יום כאילו העולם נברא זה עתה.

כך גם בחיים שלנו: כמו בני ישראל במדבר, כל יום הוא הזדמנות לברוא מחדש את המציאות שלנו, לבחור מחדש. לבחור נכון. כל תקופה חדשה, מביאה עמה את האפשרות לחידוש, כאילו כל מה שהיה מעולם לא התרחש - והנה, יש לנו עוד הזדמנות לברוא עולם חדש.

המשמעות המעשית של כל זה עבורנו היא, שחודש זה, אלול, מזכיר לנו שאין שום חובה להמשיך אוטומטית את מה שהתרגלנו אליו בעבר. השנה הזו היא חדשה לגמרי - הזדמנות ליצור הרגלים חדשים, לחזק את מה שטוב, ולהפסיק מה שפשוט לא משרת אותי יותר. כל מה שהיה לא מחייב אותי - עכשיו אני יכול לבחור מחדש. זה אומר שכל פעולה, מחשבה או דפוס ישן - אפשר להעריך אותו מחדש, ולבחור: האם אני רוצה להמשיך אותו או לא? כל העבר שלנו, כל מה שעשינו, כל מה שקרה בשנה שעברה, בחופש הגדול, בבין הזמנים, או אפילו בילדות שלנו. כל מה שהיה - כבר עבר.

זה חודש חדש, התחלה חדשה, דף לבן. עכשיו יש לנו אפשרות אמיתית לשנות הרגלים, לבחור מחדש, ולהכניס אור לחיים שלנו.

ה. סעודה שלישית ואלול - הכנה לימים חדשים

סעודה שלישית ברגעים האחרונים של השבת, היא לא רק ארוחה - היא רגע של התכנסות פנימית והתחברות לנשמה. היא מאפשרת לנו לעצור, לנשום, ולשיר שירי דבקות שמרוממים את הרוח. היא מעין סיום רוחני נעלה של השבת. היא נועדה לסייע לנו למקד את

הרצונות ולהתכונן נכון לקראת השבוע החדש. ההשקעה בסעודה זו קובעת את **הלך הרוח** לכל הימים הבאים, ומכוונת אותו לכיוון חיובי וראוי.

באופן דומה, חודש אלול אינו רק חודש של סיום השנה; הוא זמן של התבוננות, סיכום, והבהרת המטרות שלנו. במקום לחכות לראש השנה כדי להתחיל בתשובה או בשינוי, אלול הוא הזדמנות **אמיתית ומיידית**. זה הרגע שבו אנו בודקים את מעשינו מהשנה שחלפה, שואלים את עצמנו מה אנחנו רוצים באמת, ומכינים את הקרקע לרוחניות ולמעשים טובים בשנה החדשה.

לא מתחילים את השנה החדשה כשהיא כבר כאן - אלא **מכינים לה את הקרקע**. בדיוק כפי שסעודה שלישית בונה את היסודות של השבוע החדש, כך אלול מאפשר לנו לבנות את השנה הבאה מתוך חיבור עמוק לרצון הפנימי ולכוונה נכונה. ההכנה היא לעיתים **חשובה יותר מהאירוע עצמו**, ובשקידה נכונה בחודש שלפני השנה החדשה, נוכל לצעוד בה בבטחון, ובהצלחה.

ו. גדעון פרי - שיעור לחיים

עוד מעט נחזור לרמזי אלול (אלול = לא לו) אבל לפני הסיום אני רוצה לספר על חבר יקר, כדי שדברי התורה שאנחנו אומרים כעת יהיו לעילוי נשמתו. שמו גדעון פרי, יהודי יקר שנרצח באכזריות במהלך בין הזמנים האחרון, כשהיה בעבודתו באזור התעשייה בקדומים. השם יקום דמו.

גדעון לא היה סתם שם בשבילי - הוא היה חבר קרוב, חבר מסלול בצבא. עברנו יחד את ההכשרה הארוכה, שמונה חודשים, ואחר כך עוד שלושה חודשים שלמים חלקנו חדר ברמת הגולן. היינו, איך אומרים, "נגזר עלינו" להיות יחד - ואני זכיתי בזה. כשבאתי לנחם את משפחתו, אלמנתו אמרה לי: "איך קוראים

לך?" אמרתי לה: יחזקאל. והיא ענתה: "אני מכירה אותך." הופתעתי - מעולם לא ראיתי אותה קודם. והיא אמרה: "לא, מהסיפורים... גדעון סיפר עליך". זה היה רגע שחיבר אותי לעבר, והבנתי כמה הזיכרון שלו ממשיך לחיות דרך דבריו.

וסיפרתי לה, וגם עכשיו אני רוצה לספר לכם, מוסר גדול שלמדתי ממנו - מוסר שאני חושב שיכול ללוות אותנו בחודש אלול.

כשגדעון הגיע לצבא, הוא נכנס לפלוגה עם זקן גדול, פאות ארוכות, ציציות בחוץ. היום זה כבר דבר שכיח יותר, אבל לפני עשרים שנה זה ממש בלט. רובנו הגענו מישיבות, אבל המראה שלו היה, איך לומר, "צעד אחד מעבר".

אמרתי לו פעם: "גידי, מה זה? איך אתה הולך ככה? אתה היחיד בפלוגה שנראה כך. זה נראה... קצת אובר".

והוא ענה לי תשובה שנחרטה בי: "תשמע, הגענו למקום חדש - צבא, אנשים שלא מכירים אותנו, לא כולם דתיים, גם בנות. אני רוצה שמהרגע הראשון כולם ידעו מי אני. אין תחליף לרושם ראשוני! אני רוצה כאן, מהתחלה, לקבוע את המקום שלי. אחר כך נראה איך מסתדרים עם זה".

איזו אמירה חזקה! במקום חדש, יש לך הזדמנות לתקוע יתד. ויתד - אם כבר תוקעים - עדיף לתקוע אותה גבוה יותר. אחר כך, איך להסתדר? כבר נלמד.

המסר הזה של גדעון ליווה אותי מאז: כשאתה מגיע לתקופה חדשה - בין אם זה לצבא, או לכל מקום אחר - יש לך הזדמנות להכריז במעשים: "זה המקום שלי, זה מי שאני, וכאן אני רוצה להיות".

וזה בדיוק מה שאפשר לקחת איתנו לחודש אלול. אלול הוא תקופה חדשה, התחלה חדשה. לא "נמשיך מה שהיה", אלא כמו

גדעון - ננצל את הרושם הראשוני, את נקודת הפתיחה, כדי לתקוע יתד גבוהה יותר. אחר כך כבר נסתדר עם הדרך, אבל קודם כל נתחיל מלמעלה, עם אמירה ברורה של זהות, של שאיפה ושל מקום.

ז. אלול - הזדמנות לתקוע יתד גבוהה יותר

דיברנו על התחלה חדשה באלול. לפעמים אנחנו נכנסים לחודש הזה עם מחשבות: "השנה שעברה הייתי בקטגוריה מסוימת - כך למדתי, כך התנהגתי בעבודת המידות, כך בתפילה. כולם כבר מכירים אותי, אני נשאר באותה משבצת".

אבל זה בדיוק המסר של גדעון: מה פתאום? אלול מגיע - הנה הזדמנות לתקוע יתד חדשה, גבוהה יותר, בלי להיות כבולים למה שהיה שנה שעברה.

הרושם הראשוני הזה הוא מפתח, כמו שגדעון אמר, "קודם כל אני מתקדם, אחר כך נראה איך נסתדר עם זה". המשמעות היא - כשאתה מראה לקדוש ברוך הוא, לעצמך, ולאנשים סביבך, שאתה שואף להיות גבוה יותר, הוא מסייע! למה? כי אתה מראה רצון אמיתי. זו אמירה חזקה.

העיקר הוא לא רק החיצוניות - כפי שגדעון הראה עם הציציות והזקן, שעשו רושם בולט ולא שגרתי - אלא הכוונה הפנימית, הרצון למקם את עצמך קצת מעבר למה שנראה אפשרי.

וכך גם לנו, בחודש אלול הזה: כשאנחנו מגיעים למקום חדש, או מתחילים תקופה חדשה - בין אם בראש השנה, בין אם בחיים עצמם - זו ההזדמנות לתקוע יתד, לראות חזון, ולכוון גבוה יותר ממה שהיה לנו קודם. לא רק להמשיך, אלא להרים את עצמנו ולהתחיל מחדש, עם כוונה ומעשים שמראים על רצון אמיתי לגדול ולהתחדש.

ה. בניית פרופיל חדש

חוזרים לדברי השפת אמת: אלול - לא עם א', ולו עם ו'.
רמז זה מקורו בתהלים (מזמור ק):

מִזְמוֹר לְתוֹדָה הָרִיעוּ לַה' כָּל הָאָרֶץ; עֲבָדוּ אֶת ה' בְּשִׂמְחָה בְּאוֹ
לְפָנָיו בְּרִנָּה; דַּעוּ בִּי ה' הוּא אֱלֹהֵינוּ, הוּא עֲשָׂנוּ (ולא) [ולו]
אֲנַחְנוּ עִמּוֹ, וְיֵצֵאן מִרְעִיתוֹ.

שימו לב: המילה "ולא" - כתיבתה שונה מהקריאה: הכתיב
אומר "ולא אנחנו", הקרי אומר "ולו אנחנו". מה המשמעות?
השפת אמת מסביר: אם אנו בוחרים להיות בגדר "לא אנחנו" -
לוותר על הגרסה הישנה שלנו, על הרצון האישי, על "אני הקודם" -
התוצאה היא שדרוג רוחני למעמד של "לו אנחנו". כאשר אנו
מוותרים על עצמנו לטובת רצונו של הקב"ה ושואפים להתקדם,
אנו זוכים לזכות בשייכות אמיתית לו.

הרעיון הזה משתקף גם במילה אלול עצמה, שמכילה את שתי
המילים "לו לא" - סימן לבחירה אמיתית לוותר על הישן,
להתחדש, ולזכות בשייכות אמיתית להשם. וכך, אנו אומרים: "דעו
כי ה' הוא האלוקים" לדעת שמי שמנהל את כל המציאות הוא
הקב"ה. זה הרגע שבו ניתן להראות רצון אמיתי, לקבוע יתד חדשה,
ולכוון גבוה יותר.

אלול נותן לנו הזדמנות להיות "לא אנחנו" בתחילה, ולזכות
להיות "לו אנחנו" בסופו. לבחור בחיים חדשים, במעשים חדשים,
בהתנהגות מחודשת, ולראות כל יום כעולם שנברא זה עתה.
זו אחת הסיבות שתקופת אלול מסתיימת בתפילת הנעילה,
שבע פעמים אנו חוזרים על הזעקה הנצחית: "השם הוא האלוקים"
- אותו פסוק של "ולו אנחנו עמו".
כדי להבין את עומק הדברים: הכוח האמיתי בכל המציאות שייך

להשם בלבד. ברגע שמבינים זאת, מתאפשר לנו לבטל את הרצון שלנו, לוותר על ה"אני הקודם", ולהיות שייכים לו באמת - להיות חלק מהקדושה והכוונה העליונה של הקדוש ברוך הוא.

והמתנה הגדולה של חודש אלול היא בדיוק זו: הזדמנות לבנות פרופיל חדש. לפתוח דף חדש, להקים את עצמנו מחדש, לבחור ברצונות גבוהים יותר, להציב יתד חדשה, ולראות את השנה החדשה כעולם שנברא זה עתה.

נזכה, בעזרת השם, כולנו יחד, מתוך שמחה לרכוש פרופיל חדש, להתחיל את השנה החדשה ברגל ימין, ולהודות להשם על הזכות והאפשרות הזו. שתהיה לנו שנה טובה, מלאה בחידוש, בריאה מחדש, ובשייכות אמיתית אליו.

חודש אלול: תשובה, חיבור והתחדשות

- א. על התחדשות רוחנית וחיבור לזהות התורנית
- ב. הרב קוק – חזרה בתשובה שמרימה ומאירה
- ג. רבי נחמן מברסלב – אלול, תשובה שמחברת את עם ישראל
- ד. תשובה – לא לוותר על עצמך ולא על אחרים
- ה. סליחות וחודש אלול – כוח הקהילה והאחריות ההדדית
- ו. פרחי הכהונה – הצעירים שמחזיקים את הציבור
- ז. כוח הרוח הצעירה – לקחת אחריות ולהרים את כולם
- ח. סיכום: אלול – התחדשות וחיבור, בלי לוותר על עצמנו או על אחרים

א. על התחדשות רוחנית וחיבור לזהות התורנית

זמן אלול, הוא זמן של התחדשות והתחלות. אני רואה כאן בישיבה פסיפס אנושי נפלא – תלמידים חדשים, בוגרי הישיבות התיכוניות, שעלו אלינו, יחד עם תלמידים ותיקים, שממשיכים את מסע הלימוד והעבודה הרוחנית שלהם.

ההתרגשות שאנו חשים בימים אלה היא הדבר היפה ביותר. זוהי שמחה של התחדשות, של ראיית הדור הבא עולה במעלות. המעבר של כל אחד ואחד מכם, בין אם זה משיעור א' לשיעור ב', ובין אם זה מהתיכון לעולם הישיבה, אינו רק שינוי פיזי אלא בעיקר התחדשות בחיים של תורה, של עשייה רוחנית ושל צמיחה אישית. ממש בתחילת החודש, ג' באלול, מצוין יום ההילולה של מרן הרב קוק, הרב אברהם יצחק הכהן קוק זצ"ל. נעסוק בפסקה קצרה

מדבריו, המדברת על התשובה, ונעמיק במשמעותה עבורנו. בטרם נעסוק במסר שלו, אציין שבישיבות רגילים לומר, שבחודש אלול, גם הדגים שבים רועדים. בעבר התפרשה אמרה זו בדרך של פחד או יראה. אך בדורנו, בזכות חינוכו ותורתו של הרב קוק זצ"ל, הרעד הזה אינו בגלל הפחד - אלא מתוך רעד של שמחה. השמחה גדולה כל כך, עד שהטבע כולו - אפילו הדגים שבים - "מרגיש" את החגיגה הרוחנית של התשובה. רעד זה הוא ביטוי לשמחת ההזדמנות המחודשת שהקדוש ברוך הוא מעניק לנו בכל רגע, לראות אור, להתקרב ולהתחיל מחדש. כל רגע בחודש אלול הוא קריאה להתחדשות - הזדמנות לבוא, להתחבר ולעשות תשובה אמיתית. השמחה הזו, שמורגשת בכל אחד מאיתנו, היא שמחה על כך שהקב"ה מאיר את פניו אלינו ומאפשר לנו כל פעם מחדש להתחיל בדרך הטובה.

ב. הרב קוק - חזרה בתשובה שמרימה ומאירה

הרב קוק זצ"ל כותב באורות התשובה (פרק יב):

התשובה מרימה את האדם למעלה מכל השפליות הנמצאות בעולם, ועם זה איננו נעשה זר אל העולם, אלא הוא מרומם עמו את העולם ואת החיים...

מה משמעות הדברים? התשובה אינה רק דרך לברוח מהשפלות והטעויות שלנו. היא מרימה אותנו מעל המקומות הנמוכים שבהם היינו, אך לא הופכת אותנו לזרים לעולם. להפך - היא מאפשרת לנו לרומם את העולם ואת החיים יחד איתנו. הרב קוק ממשיך ומסביר:

אותן הנטיות של החטא הן מזדככות בו, הרצון העז, הפורץ כל

גבול, שגרם לחטא, הוא בעצמו נעשה כח חי ופועל גדולות ונשגבות לטובה ולברכה.

המסר ברור: הנטיות והדחפים שגרמו בעבר לחטא אינם נעלמים. הם מופנים לכיוון הנכון, ומתחילים לפעול לטובה. הרצון העז, האש הפנימית שהניעה אותנו בעבר לפעול בניגוד לקדושה, הופכת כוח חי, פועל וגדול לטובה ולברכה. כי התשובה לא נועדה לדכא אותנו או לגרום לוותר על החיים, אלא להעצים את העוצמות הפנימיות שלנו ולהפנותן למקור הקדושה. היא מפנה את האנרגיה הזו כלפי הקדוש ברוך הוא, אל מעשי קדושה וצמיחה רוחנית.

הרב קוק מוסיף:

וכבוד החיים ממקור הקודש העליון חופפת תמיד על התשובה ועל כל נושאי דגלה, שהם הם הסולת של כל החיים, הקוראים לתקונם, להסרת מכשולים ולשיבה אל טבע הטוב והאושר האמתי, אל העליונות הנשגבה החפשית באמת, הראויה לאדם העולה למעלה על פי מקורו הרוחני ויסודו כצלם אֱלֹהִים.

כלומר, כשאנחנו משתמשים בכוחות הפנימיים שלנו, בכוחות האש, התשוקה, לדברים שאינם טובים, הם לא יוצאים מן הכח אל הפועל במלואם, כי אינם חוזרים לשורש האמיתי שלהם, להקב"ה. אך ברגע שנפנה את אותו כוח אדיר לכיוונים של קדושה וטהרה, לכיסופים אמיתיים להשם יתברך, להתקרב אליו, לעשיית חסד ועזרה לזולת, האש שבתוכנו תצא אל הפועל בצורה חזקה ונכונה. הרב קוק מדגיש כי זהו עיקרו של חודש אלול: האורות הפנימיים שלנו לא נכבים - אלא נדלקים מחדש בעוצמה גדולה, והחודש הזה הוא הזדמנות אמיתית להעצים את עצמנו, להתקרב אליו, לחיות

חיים מלאי משמעות, ולהגשים את הפוטנציאל הרוחני שטמון בנו. חודש אלול אינו זמן להסתגר, להניח את הראש מתחת לכרית, או לוותר על עוצמות החיים שלנו. ההיפך הוא הנכון, כפי שהרב קוק מסביר: התשובה מרימה את האדם למעלה מכל שפלות. היא מאפשרת לקחת את כל הכוחות הפנימיים, לשנות את הכיוון שלהם, ולהפוך אותם למנוע לצמיחה, קדושה והשפעה חיובית על עצמנו ועל העולם סביבנו.

ג. רבי נחמן מברסלב - אלול, תשובה שמחברת את עם ישראל

אם הרב קוק מדבר על העצמה אישית, רבי נחמן מברסלב מדגיש את ההשלכה הקהילתית והחיבור לכלל ישראל. גם הוא מלמד, שחודש אלול אינו זמן של הסתגרות וניתוק, אלא כפי שיש ללמוד מהדוגמה של משה רבנו שסלל דרך מסודרת וברורה לתשובה, באמצעות החיבור לכלל ישראל. כי התשובה אינה רק התעלות אישית, אלא חיבור, מסירות ואחריות כלפי כלל העם. לעיתים, כאשר אדם מתקרב להשם ולקדושה, הוא עלול להתרכז בעצמו ולשכוח את הסביבה הקרובה, המשפחה, והחברים הפחות "חזקים" רוחנית. אלא שאין זו דרך נכונה של תשובה, כפי שכתב בליקוטי מוהר"ן (תניינא - תורה פ"ב):

ועיקר התשובה הוא בחודש אלול, כי הם ימי רצון, שעלה משה לקבל לוחות אחרונות ופתח דרך כבושה לילך בה. והדרך שעשה משה הוא כך, שמשה קשר את עצמו אפילו לפחות שבִּישֵׁרָאֵל ומסר נפשו עליהם, כמו שכתוב (שמות לב, לב) "ואם אין מחני נא". וזה פירוש "ויקהל משה" - שמשה היה מאסף ומייחד ומקשר את עצמו עם כל ישראל, אפילו עם הפחות שבפחותים.

רבי נחמן מצביע על משה רבנו כמודל: כשהוא עלה להר לקבל

את הלוחות האחרונות, הוא פתח דרך כבושה עבורנו - נתיב ברור ומסודר - ללכת בו. אם נלך בדרך שנסללה בידי אחרים, נקל על עצמנו להתמקד בעבודת התשובה.

והוא ממשיך ומסביר: הדרך שעשה משה מלמדת כי התשובה האמיתית אינה עניין אישי בלבד. היא כוללת חיבור לכלל ישראל, גם למי שנראה חלש או מנותק. משה לא הסתגר בתהליך רוחני אישי בלבד - הוא לקח אחריות על כולם, היה מחובר לעם כולו, ומסר את נפשו על כל אדם מישראל, אפילו למי שחיבורו לקדושה חלש יותר.

רבי נחמן מוסיף:

וזה פירוש "כָּלֹּף סָג יַחְדָּו" (תהלים נג, ד) - אפילו כשאני רואה אחד מישראל שסג מכל וכל מהקב"ה, אף על פי כן צריך אני שנהיה יחדיו - צריך לייחד ולקשר עמו, כמו שעשה משה.

הכוונה היא שגם כאשר אנו פוגשים יהודי שנראה מנותק לגמרי מהקב"ה, אף על פי כן עלינו להישאר מחוברים יחד עמו, לא להתמקד בחסרונותיו או במנהגיו הרעים, אלא להאיר את הטוב שבו, ולעזור לו להתקרב. כי עבודת התשובה אינה מסתכמת בהתקדמות אישית בלבד - אלא כוללת חיבור ואחדות עם כלל העם.

רבי נחמן מסיים את דבריו:

כי יש בחינת אלקות אפילו בדיוטא התחתונה אפילו בעשרה כתרי דמסאבותא לקיים ומלכותו בכל משלה, וזה בחינת חירי"ק, כמו שאמרו בתיקוני זוהר (תיקונא עשיראה דף כה ע"א) "ובחיריק לאנחתא לה לתתא, להמליך לה על תתאין" נמצא שבפחות מישראל יש בו בוודאי איזה אלקות ועל ידי זה אני יכול להיות

יחדיו עמו, וזה פָּלוֹ סָג יַחְדָּו.

הוא מלמד שגם אצל מי שנחשב ל'פחות שבישראל' או למי שנמצא ב'דיוטא התחתונה' (המקום הרוחני הנמוך ביותר), יש עדיין ניצוץ אלוקי. ומביא לכך הוכחה מהפסוק 'ומלכותו בכל משלה', שמראה שהשגחת הקב"ה נמצאת בכל מקום, גם במקומות שנראים מרוחקים.

רבי נחמן משווה את הרעיון לניקוד החיריק: מבחינה רוחנית, החיריק 'מנחית' את הקדושה למטה, אל העולם הגשמי. כך, אפשר להיות מחובר לכל יהודי ויהודי, גם למי שנראה רחוק, ולהגשים את הפסוק 'פָּלוֹ סָג יַחְדָּו' - לאחד את עם ישראל כולו ולחברו יחד.

ד. תשובה - לא לוותר על עצמך ולא על אחרים

העולה מכל זה, שגם הרב קוק וגם רבי נחמן מזמינים אותנו לראות את התשובה אחרת - לא דרך של התבדלות, אלא דרך של חיבור ואחריות.

רבי נחמן קורא בקול ברור, שלא לוותר על שום יהודי. לא משנה כמה הוא מנותק או רחוק, התשובה נמדדת ביכולת להתחבר, לקרב, ולהכיל. ולא להתרחק או להתנתק.

גם הרב קוק מסביר בדרך דומה, אך בנוגע לנפש שלנו: אין לוותר על אף כוח פנימי, גם אם הוא נראה רע, חלש, או שלילי. יש לתקן אותו, להפנות אותו לכיוון הנכון, ולהביא אותו לידי ביטוי בדרך של קרבה לה' וסיוע לזולת.

לכן, אם אתה מרגיש רחוק מהקדושה, אם נראה לך שאיבדת את דרכך - אל תתייאש. התשובה לא מחייבת בדידות, אלא מחייבת חיבור. היא קוראת לך לחזור, להתחבר, ולהאיר את הקדושה גם בעצמך וגם בסובבים אותך.

זהו המסר הדרמטי: התשובה היא מסע של חיבור - אליך עצמך,

ואל העם כולו. לא לוותר על עצמך. לא לוותר על אף יהודי.

ה. סליחות וחודש אלול - כוח הקהילה והאחריות ההדדית

בכל קהילה או ישיבה, יש זמן שמוקדש לאמירת סליחות בחודש אלול. מדי לילה או מדי בוקר, נקבעת שעה מיוחדת לכך. הכוח האמיתי של הסליחות טמון באחריות המשותפת של כל אחד ואחד מבין כל חברי הקהילה.

העוצמה של הציבור אינה רק סכום המאמצים האישיים, אלא הכוח שנוצר כשכל אחד דואג גם לאחר. כשאתה קם בבוקר כדי לבוא לסליחות - דאג גם לחבר שלך. קום איתו, עורר אותו, והזכר לו כמה חשוב להיות חלק מהדבר הגדול הזה.

כוח הקהילה טמון בחבורה מגובשת, שמחה, שרוצה להתחזק ולגדול יחד. כל מאמץ קטן של יחיד הוא אבן בניין בכוח של הציבור כולו. כשעובדים יחד, אנחנו לא רק מרוממים את עצמנו - אלא גם זה את זה.

חודש אלול הוא הזמן להשקיע בתפילה ובסליחות, ובכל הפעילויות המשותפות של הקהילה. אלו מעשים שפועלים עמוקות על הנשמה ומקרבים אותנו לקדוש ברוך הוא. בואו ננקוט באחריות אישית וקהילתית, ונעשה את חודש אלול הזה לחודש של התעלות אמיתית.

ו. פרחי הכהונה - הצעירים שמחזיקים את הציבור

מייסד הישיבה, הרב אליהו בוצ'קו זצ"ל, הציג רעיון מרתק, לפני כמעט מאה שנה, בשיחה לפתיחת הזמן, והוא ממשיך להדהד עד ימינו.

במסכת יומא מובא שהכהן הגדול היה מוכרח להישאר ערני כל הלילה של יום הכיפורים - משימה קשה, בצום, עם אחריות עצומה

על גורל עם ישראל כולו. מסופר במשנה (יומא דף יט, ב): "בְּקֶשׁ לְהִתְנַמְנֵם פְּרָחֵי כְּהוֹנֵה מִכִּין לְפָנָיו בְּאַצְבַּע צְרָדָא, וְאוֹמְרִים לוֹ אִישִׁי כִּהֵן גְּדוֹל עֲמוּד וְהִפֵּג אַחַת עַל הָרֶצֶפָה, וּמַעֲסִיקִין אוֹתוֹ עַד שְׂיָגִיעַ זְמַן הַשְּׁחִיטָה". ראה שם, שבמהלך הלילה עשו כל מיני פעולות כדי שלא יירדם, כולל הרעשה עם האצבע. מי נבחר לעורר את הכהן הגדול? לא זקני כהונה, לא החכמים המנוסים והכבודים - אלא פרחי הכהונה, הצעירים.

מדוע דווקא הם?

מסביר מייסד הישיבה: הכהן הגדול הוא שליחם של כל ישראל; הצלחתו בתפקידו משפיעה על גורל העם כולו. קיים חשש מהותי, שהזקנים, שחלק נכבד מחייהם כבר חלף, מה גם שאולי הם עצמם יירדמו, לא ימלאו אחריות זו במלואה.

הצעירים, לעומת זאת, מלאי חיים, אנרגיה, תשוקה ומסירות - הם בעלי הכוח לעמוד במשמר, להניע ולחזק את הכהן הגדול, ולהכניס בו רוח חיים.

מכאן למד מייסד הישיבה את המסר המרתק הבא: צעירי הצאן, פרחי הכהונה, הם מעוררי הקהילה. הם אלו שמקימים את הנרדמים, ומפיחים חיים בקהילה. הם מראים לנו שהאמונה, ההתלהבות והמסירות האישית יכולים להפוך למנוע כוח קולקטיבי, שמרים את כולם, ומחבר את היחיד עם הכלל.

לכן, גם היום, אנו נדרשים להיות פרחי הכהונה של זמננו: לקום, לעורר, להוביל, להתחזק ולחזק - להיות כלי שמחזיק את הציבור כולו ומסייע להביא את הקדושה והאור לכל פינה.

ז. כוח הרוח הצעירה - לקחת אחריות ולהרים את כולם

המסר של פרחי הכהונה נשמע רלוונטי בעיקר לבחורים צעירים בישיבה. אך הוא באמת רלוונטי לכל צעיר בקהילה - למי שיש לו כוח, רצון ואמונה - וגם לכל אדם צעיר ברוחו, בכל גיל. "צעיר ברוחו" הוא מי שמוכן לקחת אחריות, ליזום, להרים אחרים, ולא להסתפק בעצמו בלבד.

כמו הפרחים הצעירים שהיו ערים ליד הכהן הגדול, גם כל אחד מאיתנו יכול להיות מעורר בחברה הקרובה שלו:

- ❖ מי שמבקש שאלות, דורש תשובות, שואף ללמוד ולהתפתח.
- ❖ מי שעוזר לחבריו לגדול, לעלות רוחנית, ומפיח בהם חיות.
- ❖ מי שלוקח חלק בקהילה, נושא אחריות, ואינו מחכה שאחרים יעשו את העבודה.

למעשה, הכוח של הצעירים אינו תלוי בגיל, אלא במוטיבציה, במסירות וברצון להשפיע. אפילו מבוגר יכול להיות "צעיר ברוחו" אם הוא פועל עם התלהבות, ערנות ומסירות. כך נוצר כוח קולקטיבי שמרים את כולם - גם את היחיד, גם את הכלל, גם את הקהילה כולה.

לכן, כל אחד יכול להיות פרח הכהונה של זמננו: לקחת אחריות, לעורר אחרים, ולהיות מקור אור והשפעה. המסר הוא ברור: לא מוותרים על אף חבר, לא מוותרים על שום כוח פנימי, ולא מוותרים על הזדמנות להתעלות - גם אם הגיל אינו צעיר, הרוח יכולה להיות צעירה תמיד.

ה. סיכום: אלול - התחדשות וחיבור, בלי לוותר על עצמנו או על אחרים

אנחנו נכנסים לחודש אלול, חודש התשובה, זמן של התעלות, חידוש וחיבור. ביום ההילולה של הרב קוק נזכרים במסר המרכזי

שהוא נתן לנו: בחודש הזה אין ויתורים - לא על הכוחות שלנו, לא על הפוטנציאל שלנו, ולא על אף יהודי.

חודש אלול הוא חודש שמחה - חודש שבו לוקחים את כל הכוחות, גם אלו שהשתמשנו בהם לרעה, ומכוונים אותם ביתר עוז להתקרבות לקדוש ברוך הוא. תשובה אמיתית אינה לוותר על שום כוח פנימי; היא לא לוותר על שום חלק בנו, או ביכולתו של עם ישראל להתעלות.

רבי נחמן מזכיר לנו דוגמא נפלאה ממעשהו של משה רבנו: לאחר חטא העגל, הוא עלה להר וקרא "מַחֲנֵי נָא מִסְפָּרָךְ" - הוא לא ויתר על אף יהודי, אפילו על הפחות שבפחותים. כך גם התשובה שלנו: היא דורשת לא לוותר על שום יהודי, להביא כמה שיותר אנשים להתקרב, לחבר, לעודד ולתמוך.

המסר ברור: תשובה אמיתית היא גם אישית וגם ציבורית. היא קוראת לנו לפעול עם כל הכוח, להפעיל כל ניצוץ פנימי, ולעורר את כל מי סביבנו - להיות פרחי הכהונה של זמננו, צעירים ברזחם ובמעשיהם, שמחזקים את הציבור, מונעים ישנוניות, ומביאים קדושה ואור לכלל.

יסודות האמונה בתפילת מוסף ראש השנה

את המצוה המרכזית של ראש השנה, ניתן לקיים בהאזנה סתמית לקולות הבוקעים מן השופר, ואשרי המקיימה, בכל דרך שהיא. עם זאת, מונחת במצוה זו משמעות מהותית, עמוקה ורחבה, הרבה מעבר לקול הפשוט. והמשיג ומבין אותה, יקיימה ברמה גבוהה, ואף יחזק את סיכוייו לצאת זכאי בדינו.

משמעות מהותית זו מובאת בדברי רבי יוסף אלבו (לפני כש מאות שנה), כפי שכתב ב"ספר העיקרים" (מאמר א פרק ד), שם הסביר כי אמונתנו מבוססת על שלושה עקרונות מרכזיים. והם, מציאות השם, שכר ועונש, ותורה מן השמים. והראיה לכך, שבתפילות ראש השנה, שהוא היום המרכזי הפותח את השנה החדשה, יום הדין, תיקנו חכמינו שלושה ברכות, במוסף של ראש השנה, שעיקרם נסוב ומתמקד סביב שלושה עקרונות אמוניים אלו. תחילה נביא את לשונו בספר העיקרים:

הדרך הנכון שיראה לי בספירת העקרים, שהם שרשים ויסודות לתורה האלהית הוא, כי העקרים הכוללים וההכרחיים לדת האלהית הם שלשה, והם מציאות השם, וההשגחה לשכר ולעונש, ותורה מן השמים וכו'.

והמורה על היות ג' העקרים הללו שורש ויסוד לאמונה וכו', הוא מה שיסודו לנו אנשי כנסת הגדולה, בתפלת מוסף של ראש השנה, ג' ברכות. שהם, מלכיות זכרונות ושופרות. והם כנגד ג' עקרים הללו וכו' כי בהאמנת העיקרים הללו וכו' יזכה האדם בדינו לפני השם.

כי ברכת מלכיות היא כנגד עיקר מציאות השם, ויורה על זה נוסח הברכה, **עַל כֵּן נִקְנָה לְךָ ה' אֱלֹהֵינוּ, לְרֵאוֹת מְהֵרָה בְּתַפִּילַּת**

עָזְרָה, לְהַעֲבִיר גְלוּלִים מִן הָאָרֶץ, וְהֶאֱלִילִים כָּרוֹת יִכְרֹתוּן, לְתַקֵּן
 עוֹלָם בְּמַלְכוּת שְׂדֵי, וְכוּ'. יִפְירוּ וַיִּדְעוּ כָּל יוֹשְׁבֵי תִבְלָה, כִּי לֹךְ
 תִּכְרַע כָּל בָּרֶךְ, תִּשְׁבַּע כָּל לִשׁוֹן. לְפָנֶיךָ ה' אֲלֵהֵינוּ יִכְרַעוּ וַיִּפְלוּ,
 וְלִכְבוֹד שְׁמֶךָ יִקְר יִתְנֶנוּ, וַיִּקְבְּלוּ כָּלֵם אֶת עַל מַלְכוּתֶךָ.

וכן ברכת זכרונות תורה, על ההשגחה והשכר והעונש. וכן יורה
 נוסח הברכה, אֵתָהּ זֹכֵר מַעֲשֵׂה עוֹלָם וּפּוֹקֵד כָּל יְצוּרֵי קֶדֶם.
 לְפָנֶיךָ נִגְלוּ כָּל תַּעֲלוּמוֹת וְכוּ'.

וברכת שופרות היא לרמוז על העיקר השלישי, שהוא תורה מן
 השמים. ועל כן היא מתחלת אֵתָהּ נִגְלִיתָ בְּעֵנֶן כְּבוֹדֶךָ עַל עַם
 קְדֻשָּׁתְךָ, לְדַבֵּר עִמָּם. מִן הַשָּׁמַיִם הַשְּׁמַעְתָּם קוֹלְךָ וְכוּ' ולפי שמתן
 תורה היה באמצעות קול שופר חזק מאד, כמוהו לא נהיה מן
 העולם, נקראת שופרות.

סיכום דבריו בקצרה: הנקודה המרכזית סביבה ממוקדת ברכת
 המלכויות היא מציאות ה', והיא מסייעת בדינו להחדיר את
 האמונה הכי בסיסית והכי פשוטה, על היותו של ה' נוכח, קיים,
 ונמצא. דבר זה נלמד מהמשפט "ותמלוך אתה הוא ה' א-לוקינו על
 כל מעשיך".

ברכת הזכרונות ממוקדת סביב העיקרון של הגמול אותו הבורא
 מעניק לבני האדם, על מעשיהם. לכן ניסחו זאת באופן הבא -
 "אֵתָהּ זֹכֵר מַעֲשֵׂה עוֹלָם, וּפּוֹקֵד כָּל יְצוּרֵי קֶדֶם. לְפָנֶיךָ נִגְלוּ כָּל
 תַּעֲלוּמוֹת וְכוּ', וְעַל הַמְּדִינוֹת בּוֹ יֵאָמֵר אֵיזוֹ לַחֲרָב וְאֵיזוֹ לְשָׁלוֹם וְכוּ'".
 בכך בא העיקרון הבסיסי של השגחת ה' בעולם, וקיומם של שכר
 ועונש, לידי ביטוי.

ברכת השופרות נתקנה כנגד העיקרון האמוני של "תורה מן
 השמים", ולכן אומרים בו "אֵתָהּ נִגְלִיתָ בְּעֵנֶן כְּבוֹדֶךָ עַל עַם קְדֻשָּׁתְךָ,
 לְדַבֵּר עִמָּם, מִן הַשָּׁמַיִם הַשְּׁמַעְתָּם קוֹלְךָ".

שלושה יסודות מרכזיים אלו של אמונה, המוחדרים בקרבנו ביום אדיר זה של המלכת ה', נוטעים פנימה בלבותינו, את העקרונות האמוניים הכל כך מרכזיים, ומעניקים תוקף לחיי הרוח, ואף מגדילים את סיכוינו לזכות בדין.

כעת, אחר שהתוודענו לשלושת העקרונות המרכזיים של האמונה, ניתן לערוך השוואה והקבלה בין שלושת העקרונות, לשלושה סוגי התקיעות, תקיעה תרועה תקיעה.

התקיעה הפשוטה, שמקדימה את התרועה, מקבילה במהותה לברכת המלכויות, כי היא מביעה אמונה פשוטה בקיום ונוכחות ה' בעולם.

תקיעת השברים ו/או התרועה, מקבילה להשגחה הפרטית והאמונה בשכר ועונש. כי קול שבור ורעוע מסמל את קושי ההתמודדות, וחוסר היציבות הנגרמת מחמת שאלות מטרידות באמונה, המעוררות תהיה על צדקת הדרך, מדוע צדיק ורע לו, ומדוע דרך רשעים צלחה, וכל כיוצא בזה.

התקיעה הפשוטה הבאה אחר השבר ו/או התרועה, מסמלת את יישוב הדעת, אחר ההתייצבות על הדרך האמונית, מתוך הבנה, כי הפתרון לקשיים מצוי תמיד בדברי התורה. כי אכן, מכח העיקרון האמוני, המחבר אותנו לתורה, קיימת בידינו הדרכה כיצד לצלוח כל קושי ומהמורה בעולם זה.

תרועת השופר והעקידה:

מסע מדין לרחמים והמלכת ה' בעולם

- א. אֲשֶׁרֵי הָעָם יוֹדְעֵי תְרוּעָה: כוח התקיעה ופיתוי הבורא
- ב. השופר והעקידה
- ג. בין הכאב והדמעות לשמחה והציות
- ד. העקידה כסמל לקיום מצוות שקשה להתחבר אליהן
- ה. סדר התקיעות והברכות (מלכויות, זכרונות, שופרות) כמסע התמודדות

א. אֲשֶׁרֵי הָעָם יוֹדְעֵי תְרוּעָה: כוח התקיעה ופיתוי הבורא

הפסוק "אֲשֶׁרֵי הָעָם יוֹדְעֵי תְרוּעָה" (תהלים פט, טז) מקבל במדרש נופך כמעט מסתורי. רבי יאשיה שואל (ויקרא רבה כט, ד): מה מיוחד כל כך בידיעת התרועה של ישראל? וכי רק הם יודעים להריע? והרי אומות העולם מלאות קרנות, חצוצרות ובוקינוס, כלי נשיפה מכל סוג וצבע. הצלילים ממלאים אצטדיונים, שווקים ומסעות צבאיים.

אז מה סוד התקיעה שמיוחד דווקא לעם ישראל?

כאן המדרש חושף את הפער בין רעש לצעקה פנימית, בין צליל לאמת רוחנית. לא ביכולת לייצר קולות אדירים טמונה מעלתם של ישראל, אלא בידיעת ה"מפתח" - היכולת להפוך את התרועה לכלי של תחנון, של פיתוי. זה לא סתם צליל, אלא צליל המסוגל "לנענע" את הכיסא האלוקי כביכול. התרועה גורמת לקב"ה לעזוב את כיסא הדין, לנטוש את החותמת הקפדנית של הצדק המוחלט, ולשבת על

כיסא רחמים

כלשון המדרש שם:

שֶׁהֵן מְכִירִין לְפִתּוֹת אֶת בּוֹרְאָן בְּתְרוּעָה, וְהוּא עוֹמֵד מְכַסֵּא הַדִּין
לְכַסֵּא רַחֲמִים וּמְתַמְלֵא עֲלֵיהֶם רַחֲמִים וְהוֹפֵךְ לָהֶם מִדַּת הַדִּין
לְמִדַּת רַחֲמִים.

התמונה חזקה: קול שופר עולה מן הארץ, ובשמיים מתרחש מהפך - מדת הדין מתרככת, והופכת לרחמים. זהו כוחם של ישראל: לא "לדעת לנגן", אלא לדעת להפוך תקיעה יבשה למעשה של עבודת הלב. כי התרועה שלנו איננה טכניקה, אלא ידיעה שהופכת דין לרחמים.

אבל כאן נשאלת שאלה עמוקה יותר: באיזו דרך יכולים ישראל כביכול "לפתות" את בוראם? איזו תחבולה רוחנית מסוגלת להפוך את חרב הדין החדה לרחמי אין-קץ?

ב. השופר והעקידה

כדי לגעת בתשובה, עלינו להעמיק בעוד רובד שטמון במעשה התקיעות. חז"ל מגלים (ראש השנה טז, א):

אמר רבי אבהו: למה תוקעין בשופר של איל? אמר הקדוש ברוך הוא: תקעו לפני בשופר של איל, כדי שאזכור לכם עקידת יצחק בן אברהם, ומעלה אני עליכם כאילו עקדתם עצמכם לפני.

מבואר כי יש קשר אמיץ, בלתי נפרד, המחבר בין קול השופר לעקידת יצחק. קרן האיל שנאחז בסבך בהר המוריה הפכה מאז לסמל נצחי - זיכרון מוחשי לרגע שבו האיל הועלה תחת יצחק על גבי המזבח. וכשגם אנו, בדורנו, אוחזים בקרן האיל ותוקעים בה, נדמה שאנו מצטרפים באותה שעה אל אברהם ואל יצחק, כאילו

קולנו נטווה בקולו של אותו איל קדמון. זוהי דרכנו "לפתות" את בוראנו, להזכיר לפניו את מסירות-הנפש שצרוכה בזיכרון העולם. אך כאן מתחדדת שאלה עמוקה יותר: אם כל התקיעה נסמכת על זיכרון העקידה, מהו אותו פיתוי שמסתתר בעקידה עצמה? מהי הנקודה שהופכת את העקידה למפתח פלאי המסוגל להפוך דין לרחמים?

ג. בין הכאב והדמעות לשמחה והציות

כדי לגעת בלב השאלה, אבקש להביא את דברי סבי הגדול, מייסד הישיבה, הרב ירחמיאל אליהו בוצ'קו זצ"ל. אך קודם שניגש לביאורו, נבקש להאיר מעט את הרקע - להניח את האבנים שעליהן תיבנה תשובתו.

זה ברור לכל אדם: אב המצווה לשחוט את בנו - ליבו מתכווץ, נשימתו נעתקת. ובכל זאת, בתיאור העקידה אנו מוצאים שאברהם אבינו נדרש כביכול לדחות את הכאב, לעמוד מעל הרגש, ולהתנהל במנוחת נפש איתנה: כך הסביר הראי"ה קוק זצ"ל בסידורו עולת ראייה, על הפסוק "וישכם אברהם בבוקר:

מְנוּחַת הַנֶּפֶשׁ שֶׁל הַנְּשָׂמָה הַקְּדוּשָׁה, שֶׁל הָאֵב הַקְּדוֹשׁ אֵיתָן
הָאֲזָרְחִי, לֹא נִשְׁבְּתָה... שְׁנַת יִשְׂרָאֵל בְּמְנוּחָה וְעֲלִיזוֹת קִדְשׁ
עֲבָרָה... וַיִּשְׁכֶּם אֲבְרָהָם בַּבֹּקֶר.

כלומר, בעוד שכל אדם היה מתהפך על משכבו, נלחם בגלי חרדה שאין להם מנוח - אברהם ישן את שנתו בשלווה, כאדם היודע שהכול בא מן השמים, והכול לטובה. כאן מופיעה דמותו של אברהם כגיבור השלווה: לא הפחד מנווט אותו, לא סערת הלב, אלא השכל והאמונה השלמה.

ואולם סבי הגדול, הרב ירחמיאל אליהו בוצ'קו זצ"ל, הציע ציור

אחר, שונה לגמרי. הוא נשען על דברי המדרש (בראשית רבה נו, ח), המתאר כי בשעת העקידה, זלגו עיניו של אברהם דמעות, ודמעותיו התמזגו בדמעותיו של יצחק.

בְּשֵׁעָה שֶׁבִקֵּשׁ אַבְרָהָם לְעֶקֶד יִצְחָק בְּנֹו, אָמַר לוֹ: "אָבָא! בְּחוּר
אָנִי, וְחוּשֵׁשׁ אָנִי שָׁמָּה יִזְדַּעַזַּע גּוֹפִי מִפְּחָדָהּ שֶׁל סָבִין וְאַצְעָרָךְ...
אֵלָּא, כְּפָתַנִי יָפָה יָפָה!". מִיָּד, "וַיַּעֲקֹד אֶת יִצְחָק"... מִיָּד, "וַיִּשְׁלַח
אַבְרָהָם אֶת יָדוֹ", הוּא שׁוֹלַח יָד לְטַל אֶת הַסָּבִין, וְעֵינָיו מוֹרִידוֹת
דְּמָעוֹת, וְנוֹפְלוֹת דְּמָעוֹת לְעֵינָיו שֶׁל יִצְחָק מִדְּחֻמְנוּתוֹ שֶׁל אָבָא,
וְאָף עַל פִּי כֹן, הֵלֵב שָׁמַח לְעֲשׂוֹת רְצוֹן יוֹצֵרוֹ.

כאן מתגלה דמות אחרת של אברהם: לא גיבור קפוא ורגוע, אלא אב אנושי, בוכה, שליבו נקרע ובכל זאת אינו נסוג. קיום מצוות שאינן מובנות לנו כלל, אינה כרוכה בהשתקת הרגש, אלא להפך - התמודדות מתוך כאב, דמעות וקריעה פנימית. המדרש מצייר לנו רגע עוצר נשימה:

בְּשֵׁעָה שֶׁבִקֵּשׁ אַבְרָהָם לְעֶקֶד יִצְחָק בְּנֹו, אָמַר לוֹ: "אָבָא! בְּחוּר
אָנִי, וְחוּשֵׁשׁ אָנִי שָׁמָּה יִזְדַּעַזַּע גּוֹפִי מִפְּחָדָהּ שֶׁל סָבִין וְאַצְעָרָךְ...
אֵלָּא, כְּפָתַנִי יָפָה יָפָה!"

איזו תמונה - יצחק, הנער, מבקש מן האב שיקשור אותו חזק, שלא יפרפר מרוב חרדה, כדי שהעקידה תהיה שלמה. ואברהם, האב, שולח את ידו לקחת את המאכלת, ועיניו בוכות, דמעות יורדות ונושרות על פניו של יצחק. האב מרחם, הבן נרעד - ושניהם יחד מורידים דמעות. ואף על פי כן, מספר המדרש:

הֵלֵב שָׁמַח לְעֲשׂוֹת רְצוֹן יוֹצֵרוֹ.

הדבר הזה מציב את אברהם באור חדש: לא כמי שהצליח

להחניק את רגשותיו, אלא כמי שחי את הרגש במלואו - את הרחמים, את האהבה, את הצער - ובכל זאת בחר להניח את הכול על מזבח רצון ה'.

כך היטיב לתאר הפייטן (בפיוט - עת שְׁעָרֵי רְצוֹן לְהִפָּתַח):

וַיַּעֲקֹד יַעֲחֹק כְּעֲקֹדוֹ אֵיל; וַיְהִי מְאוֹד יוֹמָם בְּעֵינָם לַיִל; וְהִמּוֹן
דְּמָעָיו נוֹזְלִים בְּחֵיל; עֵין בְּמַר בּוֹכָה וְלֵב שָׁמַח.

דווקא הצירוף הזה - עין במר בוכה, ולב שמח - הוא לב-ליבה של העקידה. הקב"ה לא ציווה על אברהם לנתק עצמו מבנו, לא לעקור את אהבתו ולא לשלול את רחמיו. להיפך, התורה מדגישה (בראשית כב, ב): "קח נָא אֶת בְּנֶךָ אֶת יְחִידְךָ אֲשֶׁר אָהַבְתָּ". אברהם נדרש להישאר אוהב, להישאר אב, ורק מתוך האהבה הזאת למסור את רצונו לרצון העליון.

לא השתקת הלב היא גבורתו של אברהם - אלא היכולת לעשות את דבר ה', יחד עם הבכי והכאב, ויחד עם השמחה על קיום רצון השם.

ד. העקידה כסמל לקיום מצוות שקשה להתחבר אליהן

העקידה, בעצם מהותה, איננה רק סיפור חד-פעמי מן העבר, אלא מפתח להבנת כל עבודת ה'. היא מלמדת אותנו אמת חיה: לא כל מצווה תעלה בקנה אחד עם ההיגיון שלנו, ולא כל חובה תתקבל בקלות על הלב. יש מצוות שנראות זרות, כמעט בלתי נתפסות - כגזירה שאין הדעת סובלת.

וכאן מתגלה עומק הלקח: אין התורה תובעת מאתנו לנתק את הרגש, להתעלם מן הקושי או להעמיד פנים כאילו אין התנגדות פנימית. להפך - הקושי מונח על השולחן, הרגש מתקומם, והלב ממאן. ואף על פי כן, מכוח האמונה וההכרה שזו מצוות ה', אנו

גוברים על עצמנו ומקיימים את דברו.

קיימת תפיסה חדשה, שגויה, התולה את ערכה של המצווה ב"מידת ההתחברות" האישית אליה. כאילו רק אם אני חש הזדהות פנימית - אזי יש למצווה משמעות. אבל דרכה של תורה שונה: גם כשאינני מתחבר, גם כשהלב מתנגד, עצם זה שהקב"ה ציווה - הוא הנותן למצווה את כוחה המחייב.

עתה נפתח לנו שער להבין את סוד ה"תחבולה" - אותה ידיעה ייחודית של ישראל, שעליה אמר המדרש "אֲשֶׁרִי הָעָם יוֹדְעֵי תְרוּעָה".

לפי דברי סבי זקני זצ"ל, היסוד הוא זה: גם כאשר הקפדה על אורח חיי תורה ומצוות מציבה בפנינו אתגרים, גם כאשר מצווה קשה מזדמנת בפנינו - כזו שהלב מתקומם נגדה, הרגש מוחה בכל עוז - אין התורה דורשת שנבטל את הקושי. אין היא מצפה שנעקור את רגשותינו או נכחיד את אהבתנו. הדרישה היא אחרת: להתגבר. להכיר בקושי, אך לבחור בכל זאת לקיים את רצון ה'.

כך היה בעקידת יצחק. אברהם אהב את בנו אהבה עזה, ודמעותיו זלגו על לחייו ברגע האימה. ואף על פי כן - "הֲלֵב שָׁמַח לְעֵשׂוֹת רְצוֹן יוֹצְרוֹ". זהו המתח: עין בוכה, ולב שמח. דווקא כאן נבחנת נאמנותו של האדם לרצון בוראו.

כך מפתים כלל ישראל את בוראם: אנו מקיימים גם מצוות שקשות לנו - שאיננו מבינים, שאיננו מתחברים אליהן, ואף על פי כן איננו מוותרים - אזי אנו מעוררים כביכול הנהגת "מידה כנגד מידה". כשם שאנו עושים נגד טבענו, כך גם הקב"ה "עושה נגד טבעו", ומעביר את עצמו מכיסא הדין לכיסא הרחמים.

זהו עומק ה"תרועה": קול שבור, קול מתרסק, קול הנושא עמו את הכאב והקושי - ובתוך כך מגלה את שמחת המסירות. תרועה זו איננה רק צליל של קרן איל; היא שפת הלב היהודי, היודע לבכות

- אך גם לדעת לשמוח בקיום המצוות, אפילו כשהן קשות מנשוא. ומכאן זוכה ישראל לאותו אשרי: "אֲשֶׁרֵי הָעַם יוֹדְעֵי תְרוּעָה". אשרי העם שיודע להפוך קושי למסירות, ותרועה לרחמים.

ה. סדר התקיעות והברכות (מלכויות, זכרונות, שופרות) כמסע התמודדות

לפי האמור נראה כי ניתן לערוך הקבלה בין סדר הברכות - מלכויות, זכרונות, שופרות, לבין סדר התקיעות - תקיעה פשוטה, תרועה, ושוב תקיעה פשוטה.

ברכת המלכויות מקבילה לתקיעה הפשוטה שלפני התרועה. תחילה מקבל האדם את רצון ה', עוד לפני שהוא נתקל בקשיים או באתגרים פנימיים. זו ההמלכה הראשונה: הקב"ה מולך על האדם ועל העולם, ללא תנאי, והאדם מקבל את מלכותו בלב שלם.

ברכת הזכרונות מקבילה לרגעי השבר והקושי, ולפיכך נושא המרכזי של ברכת הזכרונות בתפילה הוא העקידה. כאן מתבטא הקושי האמיתי של אברהם - אהבתו העזה לבנו, הדמעות והכאב - ועדיין קיום רצון ה'. התרועה, שבנויה משיברונים, מסמלת את מורכבות ההתמודדות. היא מבטאת את הפער בין הרצון הטהור לקבל את המצוות לבין קושי יישומן בחיי היום-יום. העקידה אינה רק זיכרון היסטורי, אלא סמל לניסיון האישי, לרגעי השבר שבהם האדם נדרש לוותר על דבר יקר לו ביותר, על מנת למלא את רצון הבורא.

בסיום מגיעה התקיעה הפשוטה שלאחר התרועה - ביטול הרצון האישי למען רצון ה'. זו התקיעה המחזקת את ההמלכה: קיום המצוות למרות הקושי. התקיעה האחרונה משלימה את המהלך הרוחני, מסמלת את ההתגברות על הקושי, ההשלמה המוחלטת עם רצון ה', והקיום המלא של המצוות. היא אינה עוד

קבלה ראשונית, אלא קבלה עמוקה ומפנימה, המתבטאת בהמלכת ה' המחודשת. זוהי קבלת עול המצוות מתוך התפעמות, ניסיון והתבטלות אמיתית - כפי שמתבטא גם בברכת השופרות, המזכירה את מתן תורה ואת מלכות ה' בעולם.

נלמד מכאן מסר חשוב: אין לבטל את הקושי שמתגלה בנו, אך מאידך, חובה עלינו לקיים את דבר ה'. בכך אנו מגלים את כוח התקיעה - וכפי שכתבו חז"ל: "אֲשֶׁרֵי הָעָם יוֹדְעֵי תְרוּעָה - הָעַם שִׂוְדָע לְהַפּוֹךְ אֶת הַקּוֹשֵׁי לְמַסִּירוֹת, אֶת הַדְּמָעָה לְשִׂמְחָה, וְאֶת הַרְצוֹן הָאִישִׁי לְהַשְׁלָמָה עִם רְצוֹן ה'". כך נבצע את המלכת ה' בעולם.

שיחת הכנה לסדר העבודה

אחריות הפרט על הכלל

רובה של עבודת האדם ביום הכיפורים, היא חזרה בתשובה ווידוי על חטאים. עם זאת, חלק מרכזי מאד, בחזרת הש"ץ של תפילת מוסף, הוא הפיוט "סדר העבודה". בו נשזרו, באמנות רבה, פרטי עבודת הכהן הגדול במקדש, ביום זה.

אלא שבעוד שהחיבור לענין הוידוי, דבר קל הוא, פחות או יותר, מאחר ועוסקים אנו במעשינו האישיים, של השנה החולפת. הרי שהחיבור ל"סדר העבודה", אינו קל בכלל, כי הוא מתמקד במעשי הכהן, שנעשו אי שם, בעבר הרחוק, בבית המקדש.

חלק מרכזי כל כך בתפילות היום, אינו יכול לחמוק ולחלוף בסמוך, סתם כך, בלי שנקדיש לו תשומת לב ראויה. לכן אציע דרך, באמצעותה יוכל כל אדם, להתחבר לסדר העבודה.

כיום, אחראי כל אדם על כפרת מעשי עצמו. אולם בזמן שבית המקדש היה קיים, הוטלה מלאכת הכפרה על הכהן הגדול, כנאמר (ויקרא טז יז) "וְכִפֵּר בְּעֵדוֹ וּבְעֵד בְּיָתוֹ וּבְעֵד כָּל קְהַל יִשְׂרָאֵל".

יכולת השפעתו של הכהן הגדול על הציבור כולו, לא היתה רק בכפרת מעשי העבר, אלא גם בנוגע לעתיד. כפי שמוכח מתפילתו בקודש הקדשים, שם היה צריך לבקש על הכלל כולו, לבל ייכשלו בשנה הבאה, בעבודה זרה, גילוי עריות, ושפיכות דמים¹. ובכך סייע בידם להמנע מכישלון. אמנם, כאשר בכל אופן כשלו בני האדם, היה עליו לשאת בתוצאות.

לכן קבעה התורה את זמן יציאת הרוצח בשגגה, מעיר מקלטו,

1. כמבואר בתרגום יונתן במדבר לה כה.

במות הכהן, כנאמר (במדבר לה כה) "וַיָּשֶׁב בָּהּ עַד מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל". ולכאורה, אינו מובן מה השייכות בין הרוצח בשוגג לכהן הגדול? הסבר הדבר הוא כאמור, שהכהן הגדול לא הפעיל את כח השפעתו על הכלל, בתפילתו ביום כיפור. לכן, יצא הרוצח רק אחר מיתת הכהן הגדול.

גם בימינו, למרות חסרונו של הכהן הגדול, יכול כל אדם להשפיע ולהועיל לכלל ישראל. וכשם שאת הקרבת הקרבנות, ניתן להשלים בכח פינו, הגם שאינם קרבים עוד, וכאמור (הושע יד) "וַיִּשְׁלַמָּה פְּרִים שְׁפָתֵינוּ", וכמו שפירשו במדרש (שיר רבה ד, יא) "מֵה נְשָׁלַם תַּחַת פְּרִים וְתַחַת שְׁעִיר הַמִּשְׁתַּלַּח? שְׁפָתֵינוּ!" וראה שם עוד "כְּחוּט הַשָּׁנִי שְׁפָתוֹתָהּ, רְחִישֵׁת פִּיהָ, תְּבִיבָה עָלַי כְּחוּט הַשָּׁנִי שֶׁל זְהוּרִית". ממש באותו אופן, יכול האדם להוציא לפועל, במהלך סדר העבודה, את הכח להשפיע על הציבור. כי גם על סדר העבודה נאמר וַיִּשְׁלַמָּה פְּרִים שְׁפָתֵינוּ. כמו שכתב רש"י (יומא לו, ב ד"ה ההוא דנחית) שליח צבור שמסדר בתפלתו של יום הכפורים, סדר עבודותיו של כהן גדול, על שם וַיִּשְׁלַמָּה פְּרִים שְׁפָתֵינוּ (הושע יד).

אם כן איפה, מצוי בידינו כח, מעין זה שהיה ביד הכהן הגדול, להשפיע על מעשי הכלל. וזה מחייב כל אחד להרגיש, אפילו במעט, את האחריות עבור כלל ישראל, וכמו הכהן.

ואין לחשוש שמא הפניית הכוחות לתועלת הציבור תמנע ממנו את עלייתו הרוחנית, כי אדרבה, אדם המפנה עצמו ביום קדוש זה להועיל לציבור, ישיג עליה רוחנית גבוהה מאד. מאחר וביום הכיפורים בכלל, ובתפילת מוסף בפרט, נפתחת אפשרות להשיג גבהות נפשית פנימית, ולהגיע לדרגה עליונה מאד, בעמקי הנפש. דרגה המכונה בספרים הקדושים "יחידה שבנפש". ומהותה, נקודה פנימית טהורה, שלעולם אינה נפגמת מטהרתה, גם אם נתקלקלו

מאד מעשיר².

2. מהות ה"יחידה שבנפש."

אמרו חכמינו במדרש בראשית רבה יד, ט. דברים רבה ב, לז "חמשה שמות לה, נפש רוח נשמה חיה יחידה". חלק היחידה הוא הגבוה מכל, כמבואר בתוספות מנחות יח. ד"ה עד אחת. ולפי הסברו של רבי חיים ויטאל עץ חיים דרושי אבי"ע שער מב פרק א. חלק זה הוא הדרגה והבחינה הממוצעת בין הבורא לנברא.

כלשונו "כי בין הבורא יתברך ובין הנברא, יש בחינה באמצע וכו', כי יש ניצוץ קטן מאד, שהוא בחינת אלהות, נמשך ממדרגה האחרונה שבבורא, וזה הניצוץ מתלבשת בכח הנברא שהוא נשמה דקה במאד מאד, ובניצוץ זה הנקרא יחידה' יש בה שרשי ד' בחינות הרוחניות - שהם נפש רוח נשמה חיה".

התגלותה:

היחידה קיימת בכל עת, עם זאת, עתים והיא מאירה ומתגלית במיוחד, כגון ביום כיפור. כי על יום זה נאמר "אחת בשנה". והיחידה כוננת אחת, כמבואר בתוספות הנ"ל.

ביום הכיפורים מאירה היחידה בנפש.

ובספר דרך-חיים שער התשובה פי"ט, לאדמו"ר מחב"ד, הרב דובער שניאורסון זיע"א כתב וז"ל בענין התשובה שבלב, שגם שישוּב לפרקים בהתעוררות רצון טוב וכו' יופסק עד שיבוטל לגמרי ויכול לחזור לסורו.

אבל בחינת עומק לעומק היינו עצם הרצון שבנפש, שכלתה נפשו ולבו בעצם שנקרא עצם נקודת יהדותו שמאיר בבחינת יחידה, וגם מאיר בנקודת עצם הלב וכו' שמחמת כוחה העצמי יוכל למסור נפשו על קדושת השם, והיינו הבכיה העצמית שבוכה בעשרת ימי תשובה, מקירות לבו הסתום, שנפתח מן העלמו, לפי שאז מתקרב המאור העצמי וכו' ושורה עליו כמ"ש קראוהו בהיותו קרוב. על כן בכל אדם, גם בקל שבקלים, יבוא הסתום הזה לגלוי וכו'.

ושם בהמשך: וזהו בכל יום כיפור, לפי שאומרים ממעמקים, מעומק לעומק, קראתיך הוי"ה להסיר כל פגם וחסרון דצלם שנפגם על ידי העונות המבדילים וכו' ומתקן לפתוח כל סתום וכו' כי ביום הזה יכפר עליכם לפני ה' ממש

אלא שלא בנקל יכול האדם להתחבר אל עומק נפשו. כי עומק זה נפתח ומתגלה בנסיבות מיוחדות בלבד. כגון ביום קדוש זה, וכגון, בעת שמתחבר אדם אל הכלל. מאחר ובתוככי נקודה פנימית זו, בעמקי נפש היהודי, קיים ממשק חיבור לעם ישראל. לכן בעת מסירות נפש לטובת הכלל, מתגלית ה"יחידה", ובאה לידי ביטוי. ויכולים להעיד על כך חיילים המשרתים במסירות נפש, למען ביטחון הכלל, שהם חשים בעומק נפשי זה, בו קיים החיבור לכלל כולו.³

נמצא איפה, כי המקדיש עצמו לטובת הציבור ולמען הכלל, חדל להיות פרט בודד, החי לעצמו, ומתחיל להיות חלק אינטגרלי, בלתי נפרד, מן הכלל כולו. ואין לראות בכך, בטעות, את איבוד מהותו העצמית, כי אדרבה, יחודיותו המהותית, מתחברת ומשתלבת כיחידה אחת עם שאר חלקי הציבור.

יכולת זו, של חיבור אל עמקי הנפש, במוסף יום הכיפור, דורשת ענווה גדולה. כי בשונה מראש השנה, נועד יום זה לעניני 'עצמו' של האדם. להחלטות, לעבירות, לשגיאות, ולנפילות. ובתפילת מוסף, כשמגיעים לסדר העבודה, נדרש האדם לזנוח את העיסוק בעצמו, ולהפנות את תשומת לבו ומחשבותיו לתועלת הציבור. שינוי זה מצריך מדה בלתי מבוטלת של ענווה (מבלי להזכיר את הקושי לדמיין בראש את עבודת הכהן הגדול, אותה לצערנו, לא זכינו לראות בעינינו).

גם הכהן הגדול, היה זקוק לענווה במהלך עבודתו. שכן תחילה, טרם כיפר על ישראל, עסק בתיקון מעשיו ומעשי אשתו. אחר כך,

תטהרו לפי שמעוררים למעלה מעלה ג"כ מבחינת עומק לעומק וכו' בנקודת עומק רצון וכו' ומשם מרבה לסלוח ע"כ. [הערת העורך]

3. כמבואר בספר המאמרים של האדמו"ר מהרי"צ מחב"ד, תרפ"ט אר"א צדקת פרזונו, 127.

התעסק בכפרת אחיו הכוהנים, ורק לבסוף, כיפר על כלל ישראל. על פי האמור, נוכל להסביר את עניין השתחויות. שכן, הכהן הגדול, במהלך עבודתו, הכריז בקול רם, לְפָנַי הוֹי"ה תִּטְהָרוּ. והקהל האדיר שנכח במקום, בשמעו את שם ה' המפורש, השתחוה ואמר "בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלָכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד" (כפי שנהוג עד היום במקומות רבים).

משמעות הדבר היא, קיומו של הפרט הבודד, השומר על הייחודיות האינדיבידואלית שלו, הינה בלתי אפשרית, בעת איזכור שמו המפורש של ה'. לכן השתחוו ברגע זה, כי בהכנעת קומתו וגבהותו, מסמל האדם את ביטול הצד הפרטי שבו. ואחר ביטול כזה, נפתחת הדרך להתחבר, באופן בלתי אמצעי, לעם ישראל. ואין בכך איבוד אישיותו, כאמור, כי בביטול אנוכיותו הוא נעשה קיים יותר.

ענין זה, של הגברת תועלת הכלל על צרכי הפרט, בא לידי ביטוי באחד הרגעים הנבחרים ביום זה. עת עמד הכהן הגדול בקודש פנימה, והפיל תחינתו לפני בוראו. על מה ביקש אותה עת? על תפילתו של אותו הלך, המשוטט בדרכים, והגשם מרטיבו עד לשד עצמותיו, שלא תתקבל בשמים. ומשום שכנגד טרדתו של הלך רטוב זה, עומדת תועלת הכלל, הזקוק נואשות לגשמים היורדים. תפילה זו מבטאת בחדות את הרעיון המרכזי של תפילת מוסף, להגביר את צרכי הכלל על "זכויות הפרט".

זה אולי נשמע הרואי ומופשט, אבל יש לכך פסים מעשיים מאד. כי זה אומר להאיר פנים לחבר, המצוי בתקופה קשה. לקבוע חברותא עם חבר המתקשה בלימוד, יותר ממך. לעזור בסידור וניקוי מרחבים ציבוריים, גם אם זה לא החדר הפרטי שלך. וכן הלאה, על זו הדרך.

חתימת מאמר זה תושלם אם נבטא את הורדת הרעיון לפסים

מעשיים, במספר מילים מתוך סדר העבודה "נָטַל אֶת הַדָּם וכו' נִכְנַס לְמָקוֹם שְׁנֹכְנֵס, וְעָמַד בְּמָקוֹם שְׁעָמַד, וְהָזָה מִמֶּנּוּ אַחַת לְמַעְלָה וְשִׁבְעַת לְמַטָּה". וכמטאפורה יש לומר, שאת תחושת ההתעלות המושגת בכיפור, "אחת למעלה", יש לכוון אל חיי המעש, בבחינת "ושבע למטה", כלומר, כאן למטה בעולם הזה, יש לפעול בדרכים רבות להועיל לציבור, ובכך ייעשה האדם לאיש הכלל.

